

## Herb **Topór** Ossolińskich.

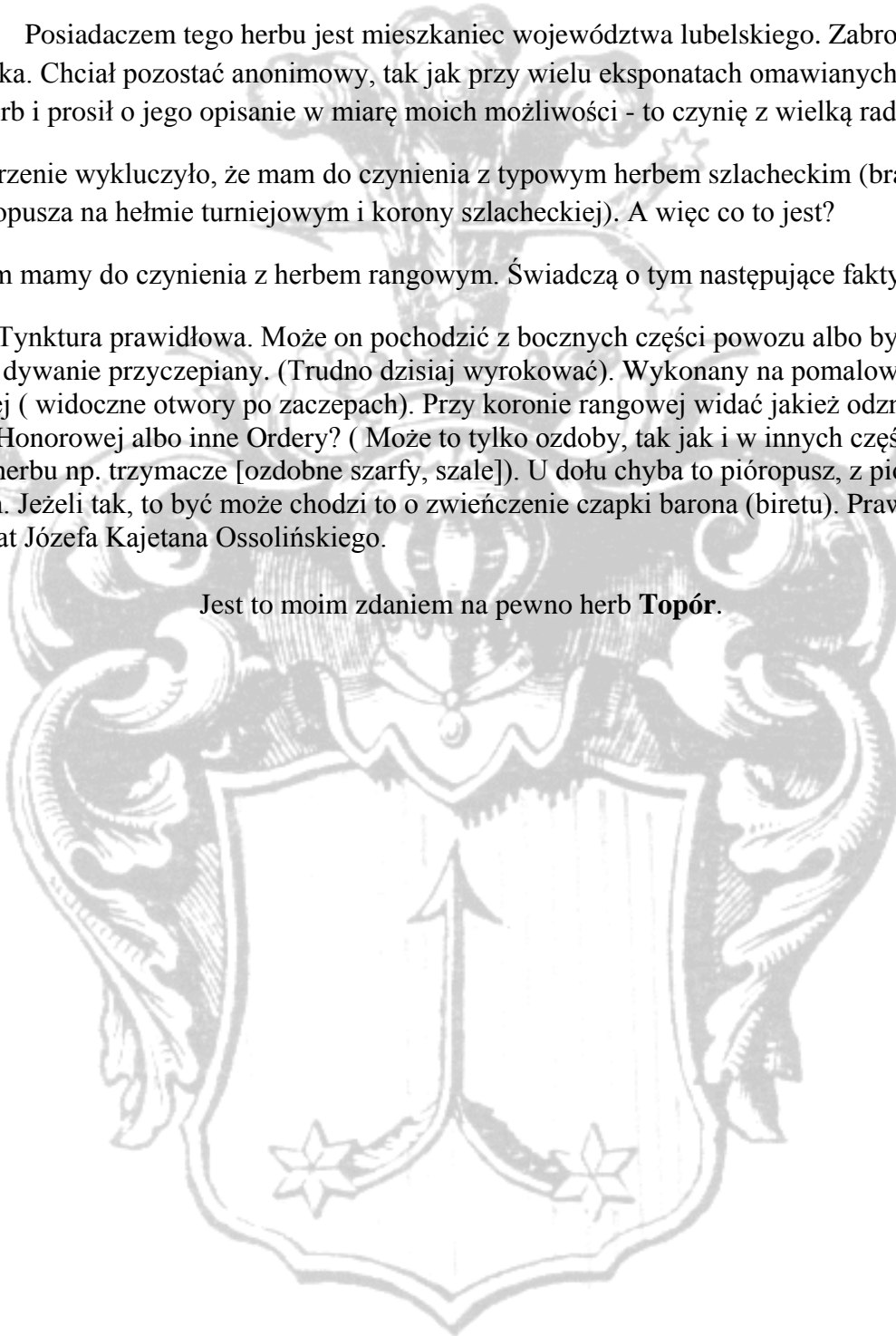
Posiadaczem tego herbu jest mieszkaniec województwa lubelskiego. Zabronił podawania swego nazwiska. Chciał pozostać anonimowy, tak jak przy wielu eksponatach omawianych przeze mnie. Pokazał mi herb i prosił o jego opisanie w miarę moich możliwości - to czynię z wielką radością:

Pierwsze spojrzenie wykluczyło, że mam do czynienia z typowym herbem szlacheckim (brak typowego klejnotu, pióropusza na hełmie turniejowym i korony szlacheckiej). A więc co to jest?

Moim zdaniem mamy do czynienia z herbem rangowym. Świadczą o tym następujące fakty:

Tynktura prawidłowa. Może on pochodzić z bocznych części powozu albo był na odpowiednim dywanie przyczepiany. (Trudno dzisiaj wyrokować). Wykonany na pomalowanej i tłoczzonej blasze żelaznej (widoczne otwory po zaczepach). Przy koronie rangowej widać jakież odznaczenia, Ordery Legii Honorowej albo inne Ordery? (Może to tylko ozdoby, tak jak i w innych częściach wykonanego herbu np. trzymacze [ozdobne szarfy, szale]). U dołu chyba to pióropusz, z piór strusich? Nie jestem pewien. Jeżeli tak, to być może chodzi to o zwieńczenie czapki barona (biretu). Prawdopodobnie jest to eksponat Józefa Kajetana Ossolińskiego.

Jest to moim zdaniem na pewno herb **Topór**.





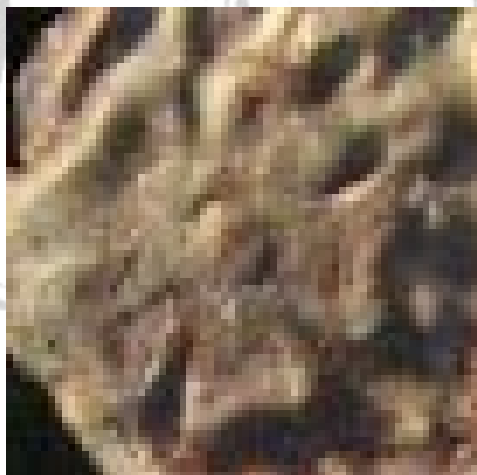


*Być może czapka i pióropusz rangowy barona z podbiciem z futra kontr-lasicy z trzema piórami ze strusich piór.*

Dla mnie nie jest zagadką samo nobilio herbowe w omawianym herbie, bo jest to bez wątpienia „**Topór**”, ale sama korona rangowa. Pozostają aktualne pytania - dlaczego nie hrabiowska a baronowska? I kto używał tego herbu?



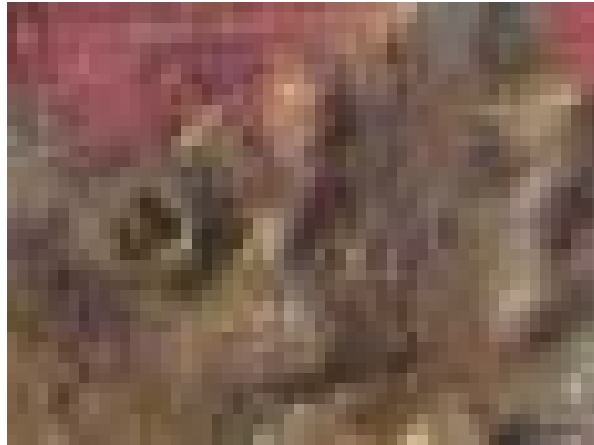
*To korona barona. Tzn. 7 pałek.*



*Chodzi o Order Legii Honorowej być może Order Świętego Stanisława*



*Ozdobne szale.*



Otwory po zaczepach.

Parę słów o herbie właściwym:

### Legenda herbowa

Bartosz Paprocki podaje taką oto opowieść o legendarnym początku herbu;

*„Jadąc w łowy, Lech Czarny zabłądził z przygody, Trafił potym do młyna nie na Łowy; Nie słuchał gospodarza, gdy sieć za stół kazał, Za co mu się i srogim i przykrym pokazał, Trąciwszy go za szyję rzekł: słuchaj starszego, Tego potym nauczysz u siebie drugiego: Siadł on zacny Monarcha, a iż dał przyczynę, Począł żartem omawiać one swoje winę, Młynarz pana nie znając, dość hojnie częstował, Nazajutrz odprowadził, ktemu udarował. Prosił też na cześć Leszek młynarza onego, Myślił jakby mu oddać one srogość jego, Ale młynarz dowcipny był na to ostrożny, Wszystko z traskiem uczynił, co kazał pan możny, Widząc baczny monarcha w nim roztropność wielką, I uczciwą przezpieczność, także godność wszelką, Uczynił swym rycerzem, hojnie udarował, I tym herbem z potomki wiecznie pieczętował”.*



*Herb Topór.*

Kasper Niesiecki podaje opis godła i klejnotu:

*„Topór biały powinien być w czerwonym polu, ostrzem w lewą tarczy obrócony. Na hełmie takież topór, tylko, że ostrzem trochę nachylony ku ziemi, jakby końcem utkwiony w koronie.”*

Opis herbu **Topór**:

*(...) „W tarczy herbowej o polu czerwonym kładziono w słup godło – Topór koloru srebrnego, ostrzem w lewą stronę obrócony. Na hełmie takież topór ostrzem w lewo nachylony ku ziemi, jakby końcem utkwiony w szlacheckiej koronie.,,*

Ród Ossolińskich występował dość często na ziemi krakowskiej, lubelskiej, sandomierskiej oraz na Mazowszu. Pieczętowało się nim 285 rodów nobilitowanych. Topór w heraldyce – narzędzie o symbolice pokrewny mieczowi. Oznaczał dokonanie czynu wojennego. Herb pochodził z okresu Dynastii Piastów. Rok powstania 1106. Rodzina Józefa Kajetana Ossolińskiego należała do znakomitych rodów Rzeczypospolitej pieczętująca się herbem **Topór**, należącym do jednych z najstarszych polskich godeł szlacheckich.

Należy pamiętać, że prawidłowo określa się strony herbu czy godła stojąc za tarczą herbową a nie nigdy przed.

**Topór** - herb Józefa Kajetana Ossolińskiego (1758 – 1834).



*Józef Kajetan Ossoliński 1758-1834. Muzeum w Wilanowie.*

Józef Kajetan (1758-1834) syn starosty drohickiego Aleksandra i jego drugiej żony Benedykty Antoniny de Lowendal. Starosta sandomierski, kasztelan podlaski, od 1780 roku wielokrotny poseł z ziemi drohickiej oraz poseł, a następnie senator na sejm czteroletni, senator Królestwa Polskiego. Z tego związku urodziły się jeszcze: Anna (1759 – 1843) oraz Jan Onufry (1760 – 1812).



*Jan Onufry Ossoliński 1760 – 1812. Brat Józefa Kajetana Ossolińskiego.*

Józef Kajetan był starostą sandomierskim, kasztelanem podlaskim, od 1780 roku wielokrotnym posełm z ziemi drohickiej oraz posełm, a następnie senatorem na sejm czteroletni, senator Królestwa Polskiego, Józef Kajetan Ossoliński w dzieciństwie uczęszczał do znanej warszawskiej uczelni Collegium Nobilium. Mając zaledwie 16 lat obejmuje w dniu 21 lipca 1774 roku bogate starostwo sandomierskie, które zapewniało mu po osiągnięciu pełnoletniości stałe dochody. Intratne stanowisko zawdzięczał wpływowemu ojcu Aleksandrowi. W roku 1775 Józef Kajetan powraca z warszawskiego Collegium Nobilium do rodzinnego domu do Wyszkowa k/Siedlec. Dalszą edukację prowadzi ksiądz Fabian Turkowski. W 1780 roku wybrany został na posła ziemi drohickiej. Posiadał tytuł hrabiowski, co zostało potwierdzone specjalnym dokumentem, który został mu uroczyście wręczony w Berlinie dnia 15 listopada 1805 roku. W związku z powyższym przysługiwała mu tzw. korona rangowa, która zastąpiła polską koronę szlachecką<sup>1</sup>.

Kładziono ją bezpośrednio na tarczy zamiast dotychczasowego hełmu turniejowego. Tak kładziona korona określała pozycję społeczną posiadacza herbu w przeciwieństwie do symboliki polskiej korony szlacheckiej. Koronę wyposażono we właściwe oznaki hierarchiczne. W tym przypadku posiadała dziewięć pałek zakończonych perłami widzianymi z przodu, czyli szesnaście w otoku.



*Korona używana w herbach szlachty polskiej.*

W 1781 roku poślubił młodszą od siebie o dwa lata Marię Barbarę Zaleską (1760-1813), córkę generała Piotra Zaleskiego. Rodzina Marii należała do starej podlaskiej szlachty. Wniosła mu ona w posagu między innymi takie majątki jak: Grodzisk, Siemiony, Turośń Kościelną k/Białegostoku oraz

<sup>1</sup> W heraldyce szlachty polskiej obowiązywała zasada równości nobilitowanych. Tą równość oddaje stare porzekadło „szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie”.



Rejowiec który odziedziczyła po swym stryju Wiktorynie Janie Zaleskim staroście boreckim. W tym też okresie młode małżeństwo zamieszkało na stałe w majątku Rudka przekazany Józefowi Kajetanowi przez jego ojca. W roku 1782 zostaje posłem z województwa sandomierskiego. W tym samym roku otrzymuje Order Świętego Stanisława.

W roku 1783 w Rudce urodziło się pierwsze dziecko Józefa Kajetana i Marii Barbary córka **Konstancja Maria Apolonia**.



*(Troja imion) Konstancja Maria Apolonia Łubieńska z Ossolińskich (ur. 1783 w Rudce - 7 grudnia 1868) -generalowa. Autor Franciois Gerard.*

W 1788 roku Józef Kajetan zostaje posłem z ziemi bialskiej województwa podlaskiego pierwszej kadencji Sejmu Wielkiego. W roku 1790 przychodzi na świat w rodzinnym majątku Rudka drugie dziecko Józefa Kajetana i Marii Barbary z Zaleskich syn Wiktor – Maksymilian.



*Wiktor Maksymilian Ossoliński 1790 – 1860. Brat Konstancji. Muzeum we Wrocławiu.*

W październiku tegoż roku w Rudce odbył się chrzest Wiktora Maksymiliana, oraz drugi chrzest, odnowiony, córki Konstancji. Ceremonii chrztu dzieci nadano wówczas nadzwyczaj uroczystą oprawę.

Po przystąpieniu króla do Targowicy Józef Kajetan wspólnie z wojewodą Tomaszem Aleksandrowiczem i dwoma posłami podlaskimi złożył 6 sierpnia 1792 roku akces do konfederacji targowickiej. Podczas powstania kościuszkowskiego wystawił wraz z bratem w Sokołowie Podlaskim batalion wojska. Z kościoła parafialnego w Rudce na potrzeby powstania przekazano wszystkie srebra.

Z myślą o swej córce Konstancji rozpoczął pod koniec XVIII wieku w dobrach Rejowiec budowę okazałego klasycystycznego założenia pałacowo-parkowego. Dobra te przeznaczył na posag dla Konstancji.

Wykupił na powrót od Ledóchowskich rodzinny Ossolin, niestety jednak już bez renesansowego zamku fundacji kanclerza Jerzego Ossolińskiego, który zburzyli Ledóchowscy. Pierwsza żona wniosła mu w posagu dobra Grodzisk, Siemiony i Rejowiec w lubelskim. Po przystąpieniu króla do Targowicy Józef Kajetan wspólnie z kilkoma posłami z Podlasia złożył w 1792 roku akces do konfederacji. Następnie wspierał materialnie powstanie kościuszkowskie, a po jego upadku i zniknięciu Rzeczypospolitej z areny europejskiej wycofał się z jakiegokolwiek działalności politycznej. Powrócił do polityki dopiero po rozwiązaniu Księstwa Warszawskiego angażując się w prace przygotowujące powstanie Królestwa Polskiego.

W Rejowcu Józef Kajetan wystawił również w 1796 roku kościół unicki pw.św Michała Archaniola. 5 czerwca 1798 roku przyjął tytuł hrabiego pruskiego.

Około roku 1800 Józef Kajetan i jego żona Maria Barbara z Zaleskich rozwiedli się. Nie są znane powody ich rozstania. W pamiętnikach z tamtej epoki brak jest jakichkolwiek wzmianek. Po rozwodzie Maria Barbara Ossolińska z Zaleskich wraz z córką Konstancją zamieszkała w Rejowcu, natomiast Józef Kajetan z dziesięcioletnim synem Wiktorem osiadł w Rudce. Wychowaniem Wiktora zajmowała się siostra Józefa Kajetana Anna Krasieńska z Ossolińskich z Radziejowic.

W roku 1802 Józef Kajetan Ossoliński poślubił rozwiedzioną w 1792 roku Teresę Miączyńską<sup>2</sup> z Rafałowiczów, której pierwszym mężem był Kajetanem Miączyński. Z tego pierwszego związku małżeńskiego Teresa urodziła syna Stanisława Miączyńskiego.



*Teresa Ossolińska z Rafałowiczów primo voto Miączyńska, druga żona rozwiedzonego Józefa Kajetana Ossolińskiego.*

12 grudnia 1805 roku Konstancja poślubiła Tomasza Łubieńskiego, uczestnika wojen napoleońskich, generała w Powstaniu Listopadowym i senatora Królestwa Polskiego.

Józef Kajetan Ossoliński podobnie jak wielu innych arystokratów ówczesnej Rzeczypospolitej był znawcą i koneserem sztuki. W katalogu z tej galerii wymieniono 438 obrazów. Ówczesni korespondenci określali ją, jako muzeum sztuk pięknych. Szczególną opieką otoczył malarza Wincentego Kasprzyckiego. W 1796 roku wybudował kościół w Rudce, który wyposażył w obrazy. Zachowały się tam do dziś obrazy: Matki Boskiej z Dzieciątkiem, Św. Rocha, Antoniego Padewskiego, "Ucieczkę do Egiptu".

Analogia dat budowy tych świątyń skłania do postawienia hipotezy, że obrazy w naszej świątyni parafialnej pochodzą z kolekcji Józefa Kajetana.

Od 1822 roku zasiadał w senacie Królestwa Polskiego, jako senator-kasztelan, jednak po dwóch latach zrezygnował z tej godności. Po roku 1831 dobra rudzkie będące głównym majątkiem Józefa Kajetana zostały skonfiskowane przez władze Rosji, jako kara za udział jego syna Wiktora w Powstaniu Listopadowym. 15 kwietnia 1834 roku zmarł Józef Kajetan Ossoliński. Pochowany został w rodzinnej krypcie kościoła w Wyszku koło Siedlec. Jego pierwsza żona Maria Barbara Ossolińska z Zaleskich w 1813 roku spoczęła w krypcie kościoła w Turośni Kościelnej.

---

<sup>2</sup> Znajomość, zauroczenie a w końcu szalona miłość Teresy Miączyńskiej z Rafałowiczów i Józefa Kajetanem Ossolińskiego była nader osobliwa. Obfitowała w wiele ciekawych zdarzeń. Wystarczy wspomnieć o jednym z nich, o toż w 1802 roku Józef Kajetan Ossoliński nabył od Teresy Miączyńskiej z Rafałowiczów dom „Pod Białym Orłem” w Warszawie z przeznaczeniem na siedzibę galerii zgromadzonych przez siebie kolekcji obrazów. Teresa wyżej wspomniany dom nabyła od znanego bankiera Karola Schltza. Jeżeli będzie taka możliwość to w jednym z odcinków opowiadających o historii Rejowca przybliżę państwu tą fascynującą miłość Teresy i Józefa Kajetana.

Był dwukrotnie żonaty po raz pierwszy w Teresą Miączyńską (ur.1760) - z d. Rafałowicz rozwiedziona z Kajetanem Miączyńskim, a w 1781 roku z Marią Barbarą Zaleską. Wniosła mu w posagu między innymi dobra Rejowiec. W należącym do niego Rejowcu k/Chełma wybudował cerkiew unicką i z myślą o swej córce, przyszłej dziedziczce Rejowca, pałac. Po rozwodzie z nią w 1802 roku, poślubił Katarzynę Grabińską (ur. 1780 r.) i miał z nią syna Wojciecha Grzegorza Ossolińskiego (1796-1842)

Józef Kajetan był dwukrotnie żonaty po raz pierwszy w 1781 roku z Marią Barbarą Zaleską zmarłą w 1813 roku, a po rozwodzie z nią w 1802 roku poślubił Teresę Rafałowicz rozwiedzioną w 1792 roku z Kajetanem Miączyńskim. Z pierwszego małżeństwa pozostawił po sobie córkę Konstancję i syna Wiktora. Konstancja urodzona w Rudce żyła w latach 1783-1868 po rozwodzie rodziców zamieszkała wspólnie z matką w majątku Rejowiec. 12.12.1805 roku wyszła za mąż za Tomasza Andrzeja Adama (trojga imion) Łubieńskiego (1784-1870) późniejszego generała Powstania Listopadowego, senatora Królestwa Polskiego i przedsiębiorcę. Zamieszkali oni w Rejowcu, jednak małżeństwo to nie należało do udanych. Konstancja słynąca ze swej urody znana była również ze swych licznych romansów. Miedzy innymi jej wielką miłością był S. Krzyżanowski, jeden z przywódców towarzystwa patriotycznego. Łubieńscy pozostawili po sobie córkę Adelę i syna Leona. Wiktor Maksymilian urodzony w Rudce w 1790 roku zmarły tamże w 1860 roku, syn Józefa Kajetana, dziedzic Rudki, Ossolina, Czerniakowa i pałacu na „Tłumackiem” w Warszawie. Wiktor ożenił się z Zofią Chodkiewicz z Młynowa na Wołyniu, jednak małżeństwo to nie było udane i wkrótce po urodzeniu w 1822 roku córki Wandy, Zofia wyjechała do rodzinnego Młynowa.



*Ożeniony z **Zofią z Chodkiewiczów** 1800[?]-1871. Żona Wiktora Maksymiliana Ossolińskiego.*

Wanda wydana została za Tomasza Potockiego, a po jego śmierci w 1861 roku za Stanisława Jabłonowskiego. Zmarła w 1907 roku w Krakowie i pochowana została, jako ostatnia z rodu Ossolińskich w grobowcu rodziny Potockich na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Wiktor Maksymilian w chwili swej śmierci był jednym z ostatnich męskich potomkiem reprezentowanej przez siebie arystokratycznej linii rodu.